

VILKĖNO dvaro sodybos naujieji šeimininkai pasiryžo joje įkurti kultūros centrą, muziejų, erdvę, kurioje visiems būtų jauku

Viršuje – Vilkeno dvaro rūmai grafų Pliaterių laikais – XX a. pradžioje. Apačioje – tie patys rūmai iki jų fasadų ir stogo restauravimo XXI a. I deš. vid. (fotografai nežinomi, fotoreprodukcijos iš RKIC archyvo) ir to paties pastato fasadas jį restauravus. 2008 m. Danutės Mukienės nuotrauka

Vilkėno dvaras nuo XVII a. pab. iki XX a. pr.

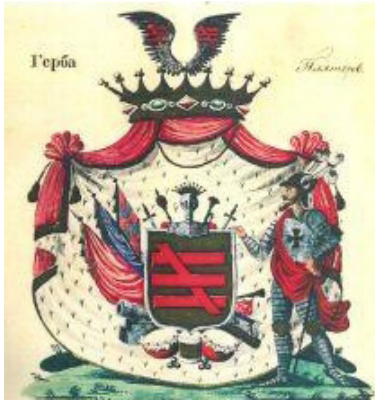
1695 m. rašytiniuose šaltiniuose pradedama minėti Vilkėno vietovė. Ji – Šilutės rajone, šalia žemaičių miestelio Švėkšnos. Iki 1820 m. Vilkėnas buvo sudėtinė Švėkšnos dvaro dalis, kurią valdė grafas Jurgis Broel Pliateris (prieš 1750–po 1825) ir jo žmona kunigaikštytė Karolina Giedraitytė Broel Pliaterienė (1770–1820).

1820 m. grafas Jurgis Broel Pliateris Švėkšnos dvarą, kuris tada apėmė beveik visą Švėkšnos valsčių, padalijo keturiems sūnams: Vilkėną – Pranciškui (1798–1867), Švėkšną – Steponui Emerikui Leonardui (1799–1864), Gedminaičius – Jurgiui Jonui Vincentui (1810–1836), Stemples – Kazi-

mierui Konstantinui (1807–1872). Nuo tada šie anksčiau Švėkšnos dvarui priklausę ūkiniai vienetai pradėjo funkcionuoti kaip atskiri dvarai.

1863 m. Vilkėno dvaras perėjo grafo Pranciškaus Broel Pliaterio (1798–1867) sūnaus grafo Aleksandrui Broel-Pliaterio (1845–1922) žinion. Jam valdant dvaras suklestėjo – jo aukso amžius buvo XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje.

1880 m. dabartinio Vilkėno dvaro sodyboje prasidėjo Vilkėno dvaro puošnių neorenesansinio stiliaus rūmų statyba. Jie buvo mūriniai, dviejų aukštų, su bokštu, nesudėtingo simetriško plano, keturių mūrinių kolonų portiku pagrindiniame fasade, balkonu galiniame fasade. Virš rizalitų buvo suprojektuotas ir padarytas savotiškas karpyto si-

Grafų Pliaterių giminės herbas

Vilkėno dvaro parko parterio fragmentas. XX a. pr. Fotografas nežinomas. Dešinėje – Vilkėno dvaro sodyba iš paukščio skrydžio 1952 metais. Fotografas nežinomas. Fotoreprodukcijos iš RKIC archyvo

lueto frontonėlis su Pliaterių giminės herbu viduje.

Rūmų statybos darbų pradžios data (1880-ieji metai) buvo iškalta dvaro parko alėjos gale gulėjusiame akmenyje. Statyba vyko 17 metų. Darbų užbaigimo data (1897-ieji metai) nurodyta ant rūmų fasado.

Interneto svetainėje „Architektūra Lietuvoje.lt“ (adresas <https://byt.lt/dk25c>) rašoma, kad „nors iš klasicistinio periodo čia galima išvelgti stačiakampį planą, tačiau rūmų asimetrija, šoniniai rizalitai ir aukštas apžvalgos bokštas – jau istorizmo laikotarpio žymės.

Abu didieji fasadai beveik identiški: pagrindinį turį architektas „įrėmino“ šonuose esančiais rizalitais. Vis tik pagrin-

diniame fasade šią simetriją ardo viename jų įkomponuotas pagrindinis įėjimas bei virš jo esantis balkonas. Balkono baliustrada atsikartoja ir ties vidurine fasado dalimi, tarp rizalitų pirmajame aukšte įkomponuotoje terasoje. Fasadų kompozicijoje laikomasi orderio principų, pirmasis aukštas išryškinamas rustika, o rizalitų antrieji aukštai pajvairinti sudvejintais piliastrais. Puošniausia dalis – voliotomis ir augaliniais motyvais išryškinaimi frontonėliai, kuriuose įkomponuota giminės heraldika. Rūmų simetriją ardo ir belvederinis bokštas – būdingas istorizmo laikotarpio dvarų elementas. Bokšto viršutinis tarpsnis išsišauna virš pagrindinio rūmų turio, paversdamas jį pagrindiniu statinio akcentu: ant aptvertos stogo terasos įrengta apžvalgos aikštelė.“

Vykstant rūmų statyboms ir jų įrengimui, apie juos vaizdingame kalvotame reljefe buvo suformuotas tuo laikotarpiu Europoje plačiai paplitusio angliško stiliaus parkas. Tada čia kartu su vietiniais medžiais buvo pasodinta daug retų, atvežtinių. Parko parterį 1913 m. sodybos šeimininkai papuošė puikia marmurine iškilau Paryžiaus meistro Huberto Luji-Noelio (Hubert Louis-Noël, 1839–1925) skulptūra „Rebeka“ („Vandens nešėja“). Anksčiau parkas užėmė apie 13 ha plotį, dabar – 20,7 ha. Čia auga apie 70 rūšių medžių ir krūmų, tarp jų yra ir retų.

1922 m. Vilkėno dvarą paveldėjo grafo Aleksandro Broel-Pliaterio dukra Janina Broel Pliaterytė (1890–1940), kuri apie 1911-uosius metus

(Nukelta j 74 p.)

Vilkėno dvaro sodybos vartai 2008 m. Danutės Mukienės nuotrauka

ištekėjo už savo pusbrolio – Švėkšnos dvaro savininko Jurgio Felicijono Broel Pliaterio (1875–1943). Tada Švėkšnos ir Vilkėno dvarai buvo sujungti.

Didžiosios Vilkėno dvaro negandos XX a. I p. ir sovietmečiu

Vilkėno dvaro, kaip ir kitų Lietuvos dvarų, neplenkė 1914 m. prasidėjusios negandos. Pirmojo pasaulinio karo pradžioje dvaro šeimininkai buvo pasitraukę į Rusiją, o dvare šeimininkavo ten įsikūręs vokiečių baronas. Po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo vykusį Žemės reforma stipriai apkarpė dvaro žemes. 1940 m. Lietuvoje įvedus sovietų valdžią, dvaras buvo nacionalizuotas, jame įsikūrė Rusijos kariuomenės daliniai. Antrasis pasaulinis karas taip pat čia paliko žaizdų. 1946–1947 m. dvaro rūmuose buvo įkurti Švėkšnos vaikų namai, kurie 1956 m. reorganizuoti į sanatoriją (mokyklą-internatą). 1958 m. rekonstruojant dvaro arklides, jų patalpos buvo pritaikytos mokyklai. Sovietmečiu netoli rūmų buvo pastatyta naujų, dvaro sodybos kompleksui visiškai svetimų ir jo visumą suardžiusių pastatų, parkas nebuvo tinkamai prižiūrimas.

Interneto svetainėje „ArchitektūraLietuvoje.lt“ nurodoma, kad rūmuose veikiant sanatorijai (mokyklai-internatui) „interjerai sunyko. Tačiau viduje vis dar galima išvysti kai kuriuos prašmatnumo likučius: čia vis dar išlikę neorenesansinių ir neobarokinių lipdinių fragmentai, o buvusią svetainę tebedengia medinės kesoninės lubos. Išlikę čia ir laiptai bei sienas skaidantis arkų ritmas.

Kaip tiksliai dvaro egzistavimo laikais atrodė

Arklidžių pastatas, šiandien pasakyti sunku, nes nėra išlikusių fotografijų (nuotraukos neseniai rastos – red. p.). Žinoma tik, kad pastatą 1958 m. pritaikant mokyklai, vidurinioji jo dalis buvo perstatyta į dviaukštę. Vienaip ar kitaip, šiandien pastato rizalito architektūrinė išraiška suteikia jam supaprastinto klasicizmo išvaizdą, o tai šeštajame dešimtmetyje buvo būdinga ir supaprastinant imponantiškus stalinistinės architektūros pastatus. Paminėtini ir neoklasicistiniai ansamblio vartai, akcentuojami dviejų rustu puoštų šoninių įėjimo arkų su masyviais antablementais.“

Sovietmečiu Vilkėno dvaro sodyba traukė daugelio žmonių, tarp jų ir turistų, kūrybinių darbuotojų, dėmesį, 1963 m. parke režisierius Raimondas Vabalas kartu su kitais komandos nariai sukūrė kelis filmo „Marš, marš, tra-ta-ta!“ epizodus.

1980 m. Vilkėno dvaro rūmai buvo perduoti Šilutės hidraulinių pavarų gamyklos žinion.

Kadangi dvaro sodyboje nuolat siautėjo vandalai, aibes krėsdavo čia veikusios auklėjimo ir ugdymo įstaigos auklėtiniai, 1981 m. prireikė restauruoti skulptūrą „Rebeka“. Užbaigus darbus, siekiant ją apsaugoti nuo tolesnio niokojimo, skulptūra buvo išvežta į Palangą ir įkurdinta Palangos Birutės parko rozariume (pietinėje Grafų Tiškevičių rūmų, kuriame nuo 1963 m. veikia Palangos gintaro muziejus, dalyje), o Vilkėno dvaro parke pastatyta šios skulptūros kopija.

Vilkėno dvaro sodyba – jos paveldėtojos grafienės Laimės Felicijos Broel Pliaterienės žinioje

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Vašingtone (JAV) gyvenusi teisėta dvaro paveldėtoja grafienė Laimė Felicija Broel Pliaterienė (1921–2015) nutarė susigrąžinti jai priklausantį Lietuvoje esantį turtą. 1993 m. ji atgavo Švėkšnos ir Vilkėno dvarų sodybas. Vilkėno centrinis rūmų pastatas jai atiteko labai apleistas. Gelbstint jį nuo tolesnio nykimo, pirmiausiai buvo pasirūpinta pašalinti pagrindines pastato nykimo priežastis: uždėti naują rūmų stogą, suremontuoti įrantį fasadą, užsandarinti langus, atlikti kitus būtinus darbus.

1995 m. buvo rekonstruotas Vilkėno dvaro sodybos pakraštyje, prie dar grafo Pranciškaus Pliaterio laikais 1843 m. užtventko Švėkšnalės upelio pastatytas mūrinis vandens malūnas. Seniau,

1891-aisiais, kilus potvyniui, vanduo pralaužė šio malūno užtvanką. Vandeniui atslūgus, malūnas buvo restauruotas ir toliau eksploatuojamas. 1936 metais jame pastatytas dyzelinis motoras, kurį naudodavo pritrūkus vandens. 1993-aisiais malūnas taip pat buvo perduotas dvaro paveldėtojai. 1995 metais jis suremontuotas. Čia dabar veikia didelį populiarumą šiame krašte turintis viešbutis-restaurantas „Vilkėnų malūnas“, kuriame galima ne tik skaniai pavalgyti, apsigyventi, bet vyksta ir įvairūs renginiai, užsakomieji pobūviai, kt.

1997 m. gruodžio 31 d. architektūrinę, istorinę, kraštovaizdinę vertę turinti XIX a. I p.–XX a. I p. Vilkėno dvaro sodyba kaip nacionalinės reikšmės valstybės saugomas objektas buvo įrašyta į Lietuvos nekilnojamojų kultūros vertybių registrą (unikalus kodas 666). Jos kompleksui priklauso rūmai, parkas, arklidė, ūkinis pastatas (1884 m.), du namai, vartai, vandens malūnas. Bėda tik ta, kad nors tokius kompleksus turėtų saugoti valstybė, ilgą laiką iš to naudos buvo tik tiek, kad prie rūmų matėme lentelę, kurioje nurodyta, jog tai valstybės saugomas kultūros paveldo objektas.

2007 m. grafienei dėka jau buvo atnaujintas Vilkėno dvaro rūmų stogas ir fasadas. Darbus grafienei finansavo iš savo asmeninių lėšų. Rūmų vidus, kaip ir anksčiau, vis dar buvo avarinės būklės.

Net ir tuo laikotarpiu netrūko sodybos niokotojų (2003 m. buvo pavogtas Vilkėno parke gulėjęs 300 kg sveriantis akmuo su iškaltais grafo Aleksandro Pliaterio inicialais bei parko įkūrimo metais), karts nuo karto vis atsirasdavo naujai išdaužtų langų, vandalų paliktų pėdsakų ant rūmų fasado ir jų viduje – buvo plėšiama viskas, kas turėjo bent kokią vertę.

Kai 2015 m. grafienei, kuriai jau buvo 94 metai, mirė, Vilkėno dvaro likimas vėl pakibo nežinioje. Kol turto paveldėtojai dalinosi turta, 2007 m. restauruoti, dabar tinkamai neprižiūrimi Vilkėno dvaro rūmai, jų fasadas vis labiau panašėjo į tą, kuris buvo iki restauravimo. Akyse nyko ir kiti šios sodybos pastatai (dalis jų – mediniai). Na o parkas vis labiau darėsi panašus į peraugusių medžių mišką.

Galop Vilkėno dvaro sodybos paveldėtojai nutarė ją parduoti. 2022 m. lapkričio 29 d. buvo pasirašyta Vilkėno dvaro pirkimo-pardavimo sutartis. Ją įsigijo kurį laiką užsienyje gyvenusi, kultūros paveldo objektų išsaugojimo svarbą gerai suprantanti

Nykstantys Vilkėno dvaro sodybos pastatai 2008 m. Apačioje – 1958 m. rekonstruotos, mokyklos veiklai pritaikytos dvaro arklidės. Danutės Mukienės nuotraukos

jauna ir sumani situoktinių Olgos Prokofjevovos ir Aido Guzausko pora. Jų žinion perėjo dvaro rūmai, kurių bendras plotas 1 300 m², arklidžių pastatas, kurio patalpos, kaip jau minėta, sovietmečiu buvo pritaikytos mokyklos reikmėms, stipriai apnykęs 1890 m. datuojamas medinis pastatas, XIX a. pab. iškilęs sandėlis ir dabar 20,7 ha užimantis,

(Nukelta į 76 p.)

Vilkėno dvaro rūmų vidaus patalpų ir interjerų fragmentai 2008 m. Danutės Mukienės nuotraukos

ilgą laiką tinkamai neprižiūrėtas, labiau į senstantį, krūmais užželiantį mišką tada buvęs panašus dvaro sodybos parkas.

Vilkėno dvaro parkas

Jo centrinėje ir ypač parterinėje dalyje – ryškūs reguliaraus suplanavimo elementai. Visoje kitoje teritorijoje vyrauja peizažinis stilius.

Pagrindinė įvažiavimo į dvaro sodybą alėja eina pailgo tvenkinio pakrante į kalniuką. Terasos šlaite nuo jos atsišakoja pagrindinė į rūmus vedanti alėja, kurios šlaitas sutvirtintas stambiais akmenimis. Priešais rūmus esančiame parteryje stovi jau minėta H. L. Noelio skulptūros „Rebeka“ kopija. Parko vaizdą pagyvina jo teritorijoje esantys

tvenkiniai, pro šalį pratekantis upelis ir jo terasos, gražus vietovės reljefas.

Nepaisant to, kad parkas jau gerokai apnykęs, jis iki šiol vertingas. Čia vis dar auga daug didelių retų medžių, kitų želdynų (dendrologai priskaičiuoja 35 introducentų rūšis ir formas). Iki šių dienų išliko svyruoklinių eglių, įspūdingų kanadinių cūgų, europinių maumedžių, glaustašakių ąžuolų, platanalapių klevų, raudonlapių lazdynų, svyruoklinių uosių, raudonlapių bukų, grakščiujų liepų, raudonųjų ąžuolų ir kitų retai Lietuvoje sutinkamų medžių. Auga ir Lietuvojepaplitę ąžuolai, mažalapės liepos, paprastieji klevai, uosiai, skroblai, karpotieji beržai, kalninės guobos, baltalksniai, drebulės, baltieji ir trapieji gluosniai, blindės, paprastosios ievos ir kai kure kiti medžiai.

Kas tie žmonės, pasiryžę sugražinti Vilkėno dvaro sodybai jaunystę ir grožį?

Aidas Guzauskas – statybų verslo žmogus, kilęs iš senovėje Lietuvoje garsėjusios didikų Urbanavičių giminės. Pasak paties Aido, jo prosenelė grafių Pliaterių laikais būdavo dažna Vilkėno dvaro viešnia. Aidas gimė ir augo Lietuvoje. Mokėsi Lietuvoje, vėliau Italijoje, Didžiojoje Britanijoje, kurioje gyveno kartu su žmona Olga. Ji – menotyrininkė, knygų „Pamirštų daiktų pasaulis“ ir „Pamirštų daiktų paslaptys ir istorija“, kuriose rašoma apie senovinius ir pamirštus namų apyvokos daiktus, autorė bei edukacinių renginių, tarp jų ir ciklo „Senojo dvaro šventės ir kasdienybė“, skirto Europos ir Rusijos didikų tradicijoms, kultūrai ir papročiams, autorė bei vedėja.

Olga gimė ir augo Rusijoje, vėliau gyveno Lietuvoje, kartu su vyru – užsienyje. Londone jiems gimė dukra Olga Marija. Šalia Guzauskų dažnai gali pamatyti ir du jų augintinius – anglų kurtus Dorfiną ir jo sūnų Grėjų.

Olga ir Aidas dvaro sodybos ir jos pastatų atkūrimo darbų ėmėsi energingai bei sumaniai ir šiuolaikiškai kurdami tamprius ryšius su vietos bendruomene bei kitais kultūros paveldu besirūpinančiais, Vilkėno dvaro likimui neabejingais žmonėmis. Tam jie pasitelkia ir šiuolaikines informacines technologijas. Darbų eiga, kiekvienas naujas žingsnelis į priekį, sodyboje organizuojami renginiai įtaigiai lietuvių ir rusų kalbomis nušviečiami dvaro šeiminkės administruojamoje Facebook portalo Vilkėno dvaro paskyroje, kurioje pranešimai iliustruojami iškalbingomis nuotraukomis (adresas internete: <https://byt.lt/9sH6N>). Yra sukurta ir oficiali Vilkėno dvaro interneto svetainė (adresas: <http://www.vilkenodvaras.lt/>).

Pradėję darbus naujieji dvaro šeiminkai įkūrė Viešąją įstaigą „Vilkėnai“. Įmonės kodas – 306063918. Jos direktorė – Olga Prokofjeva. Įstaigos sąskaita banke – LT737300010172041046 (bankas: AB, Konstitucijos pr. 20A, 03502 Vilnius, Lietuva SWIFT kodas: HABALT22o dvaras).

Aidas ir Olga Facebook paskyroje prisipažįsta: „Mes nesame milijonieriai, nei oligarchai. Tik pamatėme Vilkėno dvarą, negalėjome praeiti pro šalį ir nusprendėme surizikuoti“. Jų tikslas – atnaujinti dvarą, kad jis vėl skleistų XIX a. čia buvusią šviesą, padaryti jį patraukliu kultūros centru, kuriame žmonės nebūtų skirstomi nei pagal jų rasę, nei pagal politinius įsitikinimus.

Viename iš Facebook „Vilkėno dvaro“ paskyros pirmųjų įrašų pateikta tokia informacija:

„Gerbiami draugai ir visi, kas esate neabejingi Vilkėno dvaro komplekso likimui, mes kreipiamės į Jus, prašydami padėti surinkti lėšų dvaro kompleksui atkurti. Vilkėno dvaras turi istorinę ir kultūrinę reikšmę. Jis yra nuostabiame gamtos kampelyje, netoli (Nukelta į 78 p.)

Vilkėno dvaro rūmų vidaus interjerų fragmentai. 2008 m. Danutės Mukienės nuotraukos

Į Vilkėno dvaro rūmus kaip dovana neseniai sugrįžusios anksčiau iš jų pavogtos plytelės. Nuotrauka iš Vilkėno dvaro paskyros Facebook portale

Klaipėdos ir Baltijos jūros pakrantės, pasižymi nepakartojamu grožiu ir aristokratišku žavesiu. Labai gaila, kad laikas ir žmonių abejingumas pakenkė dvaro būklei – jis sunyko, ištuštėjo. Komplexo pastatai ir parkas yra kritinės būklės. Norint sustabdyti nykimo procesą, reikia skubiai atlikti remonto darbus.

Šiuo metu mes investuojame į dvarą savo asmenines lėšas, kurios, deja, yra ribotos, todėl mes nusprendėme kreiptis į Jus, tikėdamiesi supratimo ir paramos. Mūsų tikslas – sugrąžinti Vilkėno dvaro kompleksui jo buvusį grožį ir didingumą bei atverti jį lankytojams kaip istorijos ir kultūros paveldo objektą. Mes planuojame atkurti parką, rūmus ir 3 kitus istorinius pastatus bei sukurti namą-muziejų, parodyti aikšteles, kad kiekvienas lankytojas galėtų pajusti praeities dvasią.

Mes būsimė nuoširdžiai dėkingi už bet kokią finansinę paramą, kurią Jūs galite suteikti. Jūsų auka, didesnė ar mažesnė suma, yra ne tik labai svarbi siekiant mūsų svarbiausio tikslo, bet ir yra svarus indėlis saugant ir įamžinant mūsų šalies istorinį ir kultūrinį paveldą.

Taip pat mes esame dėkingi už bet kokią pagalbą, suteiktą skleidžiant informaciją apie mūsų projektą jūsų pažįstamiems ir socialiniuose tinkluose.

Tikimės, kad bendromis jėgomis mes galėsime atkurti Vilkėno dvaro kompleksą ir sugrąžinti praeityje buvusią jo didybę!“ ir priduria: „Mūsų džiaugsmui, dar ne viską spėjo išvogti. Ne visus langus išdaužė – kai kuriuos dar galėsime restauruoti. Darbo bus daug, bet esame nusiteikę ryžtingai. Žingsnis po žingsnio atkursime buvusį grožį. Remonto bei statybos darbai

mūsų nebaugina, tai – mūsų gyvenimo būdas“.

Lankydamiesi minėtoje paskyroje galime sužinoti viską, kas šioje sodyboje vyksta. Dabartiniai jos šeimininkai, kad ir kopdami rūmų patalpose susikaupusius kalnus šiukšlių, sugeba džiaugtis čia surastu kiekvienu dvaro istoriją liudijančiu objektu, nesvarbu ar tai būtų seno laikraščio, žurnalo iškarpa, ar kažkada vaikų vilkėtas drabužėlis. Neseniai valant rūmų antrąjį aukštą buvo surastos unikalios 1958 m. rekonstruotų dvaro arklidžių senosios nuotraukos, padėjusios sužinti, kaip šios arklidės atrodė grafų Pliaterių laikais. Tokie ir panašūs radiniai – neįkainojamos vertės. Viskas, kas čia randama, kruopščiai nuvaloma ir saugoma. Pasak dvaro dabartinių šeimininkų, tai – būsimo Vilkėno dvaro muziejaus eksponatai.

Aidas ir Olga organizuoja įvairius renginius, dalyvauja mugėse, kuriose galima įsigyti jų kolekcionuojamų vintažinių ir kitų vertybių, Olga skaito paskaitas tema „Porcelianas: senoviniai indai ir jų kolekcionavimas“ bei kt. Jų metu surinkti pinigai skiriami dvaro atnaujinimui.

Skaitydamas Olgos įrašus Facebook paskyroje, peržiūrėdamas jos viešinamas nuotraukas ir vaizdo įrašus, džiaugiesi kiekviena publikacija, stebiesi situoktinių gebėjimu bendrauti su žmonėmis, taip nuoširdžiai, įtaigiai jiems padėkoti – kad ir už mažiausią paramą, indėlį prikeliant Vilkėno dvaro sodybą naujam gyvenimui. Tokių rėmėjų ir pagalbinių per du praėjusius metus nuo sodybos įsigijimo, jau susidarė gana nemažas būrys, dar daugiau tokių žmonių, kurie domisi šio dvaro reikalais ir naujiesiems jo šeimininkams linki sėkmės. Tad, jei likimo vėjai ir kalneliai Aidui ir Olgai bei Vilkėno dvaro sodybai bus palankūs, viskas turėtų būti gerai.

Jau dabar šio dvaro savininkai kviečia atvykti į fotosesijas ir sako, kad „Dvaro aplinka puikiai pritaikyta užfiksuoti Jūsų gražiausias šventės akimirkas. Gražiai sutvarkyta dvaro aplinka, nuolat žydinčios gėlės, o viduje – dvariškas interjeras“.

Parengė Gintautas Čižiūnas